

Popis a určení mince

Popis a určení

- ▶ Obecné vlastnosti popisu starověkých mincí: přesnost a jednotnost jsou na celém světě samozřejmostí
- ▶ **A. Alföldiová a R. Göbl** jasně formulovali konkrétní pravidla pro popis
- ▶ **R. Göbl** odvodil základní schémata z pravidel pro popis římských mincí (přesto se o mnohých zásadách stále diskutuje).

Cíl popisu starověkých mincí

- ▶ Výslovně formuloval jen R. Göbl
 - ▶ Ztotožnil s rekonstrukcí rytčova úkolu
 - ▶ Technickou povahu pravidel důsledně nerespektoval
 - ▶ Popis mince zřetelně neoddělil od její historické interpretace

Technická konvenčně stanovená pravidla popisu

- ▶ Si berou za cíl určit
 - ▶ Líc a rub mince
 - ▶ Východisko numismatického popisu

Popis mince

- ▶ Musí být **přesný** (jako u každého historického pramene)
- ▶ Úkolem popisu je **připravit minci k historické kritice** a k dalšímu využití
- ▶ Bezprostředním cílem popisu jednotlivých řec. a řím. mincí je stanovit **KDE** a **KDY** byly raženy

Části popisu

- ▶ Jednotlivé strany se popisují odděleně: **líc** a **rub**
- ▶ **Ražba** je technickým termínem pro **mincovní obraz** (v širším slova smyslu: obraz a písmo; v užším smyslu slova: tvoří různé obrazové výjevy)
- ▶ **Mincovní pole** = střední část mincovní strany, opatřená vlastním mincovním obrazem
- ▶ Písmo na minci = **legenda** (souhrnné označení); rozlišuje se **opis** (probíhající podél okraje mince) a **nápis** (v jedné nebo více řádkách v mincovním poli)

Líc

- ▶ Vorderseite, Hauptseite (něm.); zkratky: Vs., Hs.; avers (franc.); obverse (angl.); diritto, dritto (ital.)
- ▶ **Strana opatřená důležitější ražbou**
- ▶ Zaručuje svým obrazem, popř. legendou plnohodnotnost mince
- ▶ Obvykle se za líc řeckých mincí pokládala strana s obrazem hlavy božstva
- ▶ Při malé gramotnosti nerozhodoval nápis, **základní význam měl obraz**
- ▶ Ne vždy je hlava rozhodujícím kritériem při určování lícní strany (Korint: na líc: písmeno koppa, na rubu: hlava Athény)
- ▶ Skutečné **portréty** vladařů se objevují **až v helénismu**

Rub

- ▶ Rückseite, Kehrseite, zkratky: Rs., Ks.; revers (franc.); reverse (angl.); rovescio (ital.)
- ▶ **Strana mince opatřena méně důležitou ražbou**
- ▶ **Rubní obraz, popř. legenda je však často v úzkém vztahu k lícni ražbě**
 - ▶ Nejčastěji se obě strany mince obsahovou náplní doplňují
 - ▶ Ve sporných případech se mluví o tzv. straně s hlavou (líc) a o tzv. obrazové straně (rub)

Vlastní popis mince /1

- ▶ Nejprve se popisuje mincovní obraz a legenda
- ▶ Mincovní obrazy starověkých mincí se popisují z hlediska pozorovatele, nikoli heraldicky
- ▶ Pro přesný popis se mincovní obraz rozděluje pomyslnou kolmicí na levou a pravou část (opět z hlediska pozorovatele)
- ▶ Opisy probíhají po obvodu zpravidla zleva dole směrem doprava a jsou obráceny dovnitř; vzácněji začínají opisy vpravo dole a běží doleva (pak je třeba toto označit)
- ▶ Nápis, monogramy, značky v minc. poli umístěny různě
 - Je nutné obrazově naznačit nebo slovně srozumitelně popsat
- ▶ Průměr mince se značí \varnothing a zaznamenává se **v milimetrech**

Vlastní popis mince/ 2

- ▶ Údaj o mincovním **kovu**, z něhož byla ražba zhotovena
- ▶ **Hmotnost** mince (na dvě desetinná místa)
- ▶ Popis by měl být doplněn **fotografií** líce a rubu
- ▶ Ve veřejné sbírce: opatřena **inventárním číslem**, popř. lokačním údajem
- ▶ V soukromé sbírce: označena pořadovým číslem
- ▶ U exemplářů ze známých sbírek je vhodné uvádět jejich původ
- ▶ Odkazy na **příručky, katalogy, speciální literaturu**

Datování - římské mince

- ▶ Lité a ražené od pol. 3. stol. do konce 2. stol př. Kr. se datují dost neskadno
- ▶ Z 1. stol př. Kr. je datování mincí relativně snadnější
- ▶ Císařské ražby lze datovat celkovým rozpětím vlády příslušného panovníka (často poměrně přesně, až na rok či dokonce jeho část)

Chronologická kritéria pro mince římské republiky uvedl v systém poprvé Th. Mommsen

- ▶ Lze dataci stanovit rozbořem:
 - ▶ Náležů mince
 - ▶ Výskytu značek a jmen mincovních úředníků
 - ▶ Výskytu jména obce (=ROMA)
 - ▶ Typy ražby
 - ▶ Písma a jazyka
 - ▶ Fabriky mincí
 - ▶ ...

Rámcové datování někdy obtížné - příklady:

- ▶ Ražby z občanských válek (68-70 po Kr.): buď bez portréту i beze jména císaře nebo je na nich vyobrazen Augustus s opisem (CAESAR AVGVSTVS či DIVVS AVGVSTVS)
- ▶ Od r. 330 po Kr. do pol. 4. stol. po Kr.: personifikovaná podoba měst Říma a Constantinopole a opisy VRBS ROMA nebo CONSTATNTINOPOLIS
- ▶ Obtížně se datují konsekrační či posmrtné ražby některých císařů, kteří byli po smrti rozhodnutím senátu zbožněni - často nástupce razil mince svého božského předchůdce - uvedeno adjektivem DIVVS (výjimky: zbožněný panovník na mincích mnohem později - DIVVS AVGVSTVS poctěn ražbami Casliguly, Claudia, Galby, Tita, Domitiana, Nery)

Přesné datování

- ▶ Ražby z raného a počátku pozdního císařství lze odvodit zejm. z údajů o úřadech, popř. čestných titulech (panovníkovi pravidelně, nepravidelně i jednorázově propůjčovány)
- ▶ **Tribunica potestas** = tribunská moc = základem vlády řím.panovníků (Augustova se počítala od 1.7. 23 př. Kr.) Další císařové v 1. stol. po Kr. počítali tribunskou moc ode dne, kdy převzali *imperium proconsulare* » tribunskou moc **lze pokládat za nejdůležitější kritérium pro datování císařských mincí s přesností jednoho roku!!**
- ▶ **Titul imperator** je pro datování mince bez významu! (nedílnou součástí úředního jména císařova)
- ▶ P(ater)P(atriciae) = čestný titul Otec vlasti - propůjčoval císaři senát, udělen jednou provždy (datování jen rámcové)
 - ▶ Např. Claudius: obdržel titul ji v r. 42, ale na mincích až v roce 50/51 po Kr.
 - ▶ Dříve: bez zkratky PP mince datovány do roku 41, se zkratkou PP do let 42 - 54
 - ▶ Dnes: bez zkratky PP datovány do let 41-50, se zkratkou PP do let 50/51 - 54.